

ORIGINALNI NAUČNI RAD

DOI: 10.5937/reci2013042I

UDC:

811.163.41'373.22:59

811.111'373.22:59

811.163.41:811.111

Katarina M. Ivanović*

Tehnički fakultet „Mihajlo Pupin“

Zrenjanin

ANALIZA NAZIVA ŽIVOTINJA U SRPSKOM I ENGLESKOM JEZIKU S OBZIROM NA NJIHOV ROD

Apstrakt: U ovom radu se vrši poređenje naziva za životinje u srpskom i engleskom jeziku s obzirom na njihov rod. Najpre se navode neke osnovne karakteristike gramatičke kategorije roda imenica u srpskom i engleskom jeziku, a zatim se vrši uporedna analiza naziva za životinje različitog pola u ova dva jezika. Nazivi za životinjske vrste su podeljeni prema životnom staništu, a u okviru svake grupe životinja se analizira postojanje ili nepostojanje posebnih leksema za obeležavanje mužjaka i ženke date vrste. Analiza se vrši i prema gramatičkom kriterijumu kako bi se utvrdili tvorbeni modeli prema kojima se izvode lekseme za obeležavanje različitog pola životinja iste vrste. Rad se takođe bavi razlozima za (ne)postojanje posebnih leksema za izražavanje roda kod pojedinih životinjskih vrsta u oba jezika.

Ključne reči: rod imenica, mužjak, ženka, supletivni model, morfološko-tvorbeni model.

* ivanovic.katarina84@gmail.com

Uvod

Kada se posmatraju nazivi za životinje u srpskom i engleskom jeziku, primetno je da kod pojedinih životinjskih vrsta postoje posebne lekseme kojima se označavaju mužjak i ženka određene vrste. S druge strane, postoje životinjske vrste kod kojih su jednom leksemom označeni i mužjak, i ženka. Glavni deo ovog rada je posvećen poređenju naziva za životinje u srpskom i engleskom jeziku, to jest, postojanju i nepostojanju posebnih leksema za označavanje životinja iste vrste, a različitog pola. U razmatranje su uzete samo lekseme koje označavaju odrasle životinje, a ne lekseme kojima se označavaju nazivi mladunaca.

Najpre ćemo navesti opšte karakteristike roda kao gramatičke kategorije u srpskom i engleskom jeziku, a zatim preći na uporednu analizu naziva životinja. Radi preglednosti životinje će biti podeljene u dve osnovne grupe – domaće i divlje, a one će dalje biti podeljene na podgrupe. Ove podgrupe će biti dalje analizirane i na osnovu gramatičkog kriterijuma, kroz različite gramatičke modele, kako bi se utvrdilo kojim morfološko-tvorbenim sredstvima se kod životinja pravi jezička distinkcija po polu.

Rod imenica

Kategorija roda imenica se može zasnivati na polu bića koja su imenicom označena, a može biti i arbitrarna. U pojedinim jezicima, kao što je engleski, za određivanje roda najvažnija je semantika, to jest, značenje. U srpskom jeziku postoji kombinacija forme i značenja, s obzirom na to da u srpskom jeziku postoje prirodni i gramatički rod.

Rod imenica gramatičari ubrajaju u gramatičke, morfološke, odlike imenica, zajedno sa brojem i padežom. U vezi sa kategorijom roda imenica u srpskom jeziku postoji veliki broj spornih pitanja koja proističu iz različitog shvatanja i pristupa ovoj morfološkoj kategoriji. Za Stanojčića i Popovića, rod imenica se zasniva na razlikovanju polova u prirodi (Stanojčić i Popović 2005: 78), a za druge gramatičare „rod imenica je gramatička kategorija koja se ogleda u slaganju determinativa, prideva i glagolskih oblika koji razlikuju rod sa imenicom“ (Mrazović, Vukadinović 2009: 232). O prirodnom rodu Simić kaže: „Imenicama muškog roda obeležavaju se muška živa bića, ženski rod se odnosi na ženska živa bića, a srednji rod na nedorasla bića, mladunčad“ (Simić 2001: 128). Za razliku od njega, Mrazović i Vukadinović smatraju da prirodni rod imenica može biti muški ili ženski, zato što živa bića mogu imati dva pola (2009: 232). Gramatički rod imenica dobijen je analogijom prema prirodnom rodu, ali postoji veliki broj izuzetaka od ovog pravila. Stanojčić i Popović navode: „Ovaj model gramatičkog izražavanja roda, međutim, u našem jeziku nije dosledno sproveden,

pa se za mnoge imenice kaže da su po oblicima promene jednog roda, dok su po atributu uz njih drugog roda“ (Stanojčić i Popović 2005: 79).

Prema Helingeru i Basmenu (Hellinger & Bussman 2001:107) kategorija gramatičkog roda, koja je postojala u staroengleskom, izgubila se u engleskom jeziku do kraja XIV veka usled gubitka fleksije. Prema Korbetu (Corbett 1991: 12), kategorija roda (gender) se u engleskom jeziku bazira na semantičkom kriterijumu. Muškim rodом (masculine) se označavaju predstavnici vrste ili klase koji su muškog pola, ženskim rodом (feminine) se označavaju predstavnici vrste ili klase koji su ženskog pola, a srednjim rodом (neuter) ostale imenice. Nazivima za životinje najčešće se pripisuje srednji rod. Postoje izuzeci koji se odnose na životinje za koje je čovek emotivno vezan, naročito ako im je dato ime. Njima se tada pripisuje muški, odnosno ženski rod, u skladu sa polom. Ova pojava je uobičajena i kod životinja koje se pojavljuju u bajkama, basnama i slično. Izuzeci se javljaju i kada se predmetima pripisuje muški ili ženski rod. Ovi izuzeci takođe nastaju kao posledica emotivne vezanosti za date predmete. Recimo, brod ili automobil umesto srednjeg dobijaju ženski rod, pa se na njih odnosi zamenica *she*, koja se koristi za bića ženskog pola. Rod u engleskom jeziku reflektuje se kroz lične (*he, she, it*), prisvojne (*his, hers, its*) i povratne zamenice (*himself, herself, itself*) u trećem licu jednine (Corbett 1991: 12).

Domaće životinje

Domaće životinje su karakteristične po tome što ih čovek gaji i one za njega imaju ekonomski značaj. Ova grupa životinja će biti podeljena na podgrupe: krupne domaće životinje, pernate domaće životinje i kućni ljubimci.

Krupne domaće životinje

Nazivi pojedinih životinjskih vrsta koje spadaju u krupne domaće životinje dati su u tabeli 1. Prve dve kolone predstavljaju odgovarajuće vrste na srpskom jeziku, a druge dve kolone ekvivalentne nazive na engleskom jeziku.

Tabela 1 – Krupne domaće životinje

Srpski jezik		Engleski jezik	
mužjak	ženka	mužjak	ženka
vo, bik	krava	ox, bull	cow
konj, pastuv	kobila	horse, stud, stallion	mare
magarac	magarica	jack, jack-ass	she-ass, jenny-ass
vepar	krmača	boar	sow
ovan	ovca	ram	sheep, ewe
jarac	koza	he-goat, billy-goat	she-goat, nanny-goat

Iz date tabele zaključujemo da u oba jezika postoje posebne lekseme za obeležavanje mužjaka i ženke kod krupnih domaćih životinja. Pored toga, u okviru iste vrste i istog pola postoje različite lekseme kojima se odvajaju različite funkcije životinja. Recimo, *vo* i *konj* se koriste za vuču, a *bik* i *pastuv* za priplod. U engleskom jeziku postoje ekvivalentni termini koji takođe ukazuju na različite funkcije mužjaka pojedinih životinjskih vrsta: *vo* – *ox*, *konj* – *horse*, *bik* – *bull*, i dve lekseme kojima se označava *pastuv* – *stud* i *stallion*. U engleskom jeziku se, za razliku od srpskog, koristi više različitih leksema kojima se obeležavaju mužjak i ženka magarca. U engleskom takođe postoje po dve lekseme za označavanje jarca i koze, pri čemu treba istaći da se nazivi *billy-goat* i *nanny-goat* koriste prevashodno u komunikaciji sa decom.

Analiza datih leksema na osnovu gramatičkog kriterijuma se odnosi na različite načine, modele, izražavanja roda. Jedan od tih gramatičkih, morfoloških, modela je supletivni model. Ovaj model podrazumeva da se različiti pol iste životinjske vrste izražava leksemama koje imaju različiti koren. Supletivni model nalazimo u primeru *vo*, *bik* – *krava*, a nazivi ovih vrsta u engleskom jeziku se takođe izražavaju supletivnim modelom *ox*, *bull* – *cow*. Ovaj model se u srpskom javlja i kod leksema *konj*, *pastuv* – *kobila*, kao i kod njihovih ekvivalenata na engleskom *horse*, *stud* (*stallion*) – *mare*. Isti je slučaj i kod leksema *vepar* – *krmača* (*boar* – *sow*). Supletivizam se u srpskom javlja i kod oblika *jarac* – *koza*, dok se ovaj tvorbeni model ne koristi kod njihovih značenjskih ekvivalenata u engleskom. Oblici *he-goat*, *billy-goat* (*jarac*) i *she-goat*, *nanny-goat* (*koza*) su složenice (compound nouns) čiji drugi deo predstavlja opšti naziv ove životinjske vrste (*koza*), dok oblici *he* (*on*) i *she* (*ona*) jasno ukazuju na pol životinja.

Drugi gramatički model je morfološko-tvorbeni model koji predstavlja izvođenje oblika za ženski rod dodavanjem tvorbenog nastavka (sufiksa) na oblike muškog roda, kao i obrnuto. U srpskom jeziku po ovom modelu su nastali oblici *magarac – magarica, ovan – ovca*, dok njihovi značenjski ekvivalenti u engleskom jeziku nisu nastali po istom modelu izražavanja roda. Oblici *she-ass* i *jenny-ass* predstavljaju složenice čiji drugi deo *ass (magarac)* predstavlja opšti naziv životinjske vrste.¹ Oblici *ovan – ovca* nastali su po morfološko-tvorbenom modelu, dok njihovi ekvivalenti u engleskom jeziku *ram – sheep, ewe* predstavljaju supletivne oblike.

Dakle, u oba jezika, u svim posmatranim primerima postoje posebni nazivi za mužjaka i ženku. Što se tiče gramatičkog modela pomoću kojeg su posebni nazivi izvedeni, supletivni model je u srpskom jeziku zastupljen u 75% primera. Što se tiče engleskog jezika, supletivni model nalazimo u identičnom procentu primera.

Dakle, u kategoriji krupnih domaćih životinja, sve životinjske vrste u oba posmatrana jezika imaju posebne nazive za mužjaka i ženku. Sanja Đurović (2004) navodi da je postojanje posebnih naziva za predstavnike oba pola kod ovih domaćih životinja posledica činjenice da ih čovek gaji i upotrebljava u različite svrhe. Slažemo se sa ovim stavom zato što se radi o vrstama koje su čoveku dobro poznate zato što ih uzgaja kao domaće i od njih ima višestruku korist, što dodatno potvrđuje činjenica da postoji dalja diferencijacija naziva za životinjske vrste u zavisnosti od konkretne funkcije koju obavljaju (priplod, vučna snaga i slično).

¹ Leksema *donkey* takođe predstavlja opšti naziv vrste *magarac*.

Pernate domaće životinje

U narednoj tabeli su prikazani nazivi za pernate domaće životinje, odnosno, živinu.

Tabela 2 – Pernate domaće životinje

Srpski jezik		Engleski jezik	
mužjak	ženka	mužjak	ženka
petao, pevac	kokoška, kvočka	cock, rooster	hen, layer
ćuran	ćurka	turkey cock, gobbler, tom turkey, tom	turkey hen
patak	patka	drake	duck
gusan	guska	gander	goose

I u ovoj grupi životinja se može govoriti o postojanju više leksema u okviru iste vrste i istog pola, u zavisnosti od funkcije koju životinja obavlja. Recimo, u našem jeziku leksema *kvočka* se odnosi na *kokošku koja leži na jajima*, ima specifičnu funkciju, a njoj odgovarajuća leksema u engleskom jeziku je *layer*.² Lekseme *cock* i *hen*, pored toga što znače *petao* i *kokoška*, mogu označavati pol drugih vrsta ptica. Leksema *cock* upotrebljava se ispred ili iza opšteg naziva neke vrste ptica i označava mužjaka te vrste. Na primer, *turkey cock* (*ćuran*), *cock pheasant* (*mužjak fazana*), *cock-sparrow* (*mužjak vrapca*), *cock-robin* (*mužjak crvendaća*). Leksema *hen* se upotrebljava ispred ili iza opšteg naziva neke vrste ptica i označava ženku te vrste. Na primer, *turkey hen* (*ćurka*), *hen pheasant* (*ženka fazana*), *hen-sparrow* (*ženka vrapca*), *hen-robin* (*ženka crvendaća*). Leksema *gobbler* (*ćuran*) se koristi u neformalnom kontekstu.

Supletivni gramatički model je prisutan kod oblika *petao – kokoška, kvočka*, a supletivni model takođe nalazimo kod njihovih ekvivalenata na engleskom jeziku *cock, rooster – hen, layer*.

Kod ostalih navedenih vrsta živine u srpskom jeziku rod je izveden prema morfološko-tvorbenom modelu (*ćuran – ćurka, patak – patka, gusan – guska*), dok se

² Jedno od značenja glagola *lay* je *sneti jaje*.

kod njihovih prevodnih ekvivalenata za vrste patka i guska ponovo javlja supletivni model (*drake – duck, gander – goose*).

Posebni nazivi životinja prema polu su prisutni u oba jezika, u navedenoj kategoriji životinja. Supletivni model izvođenja kategorije roda u srpskom jeziku je zastupljen u samo jednom primeru, dok morfološko-tvorbeni nalazimo u 75 procenata primera. Supletivizam je u engleskom jeziku, u ovoj podgrupi životinja, zastupljen u 100 procenata primera.

Smatramo da posebne lekseme za označavanje mužjaka i ženki ovih vrsta postoje zbog njihovog ekonomskog značaja za čoveka, kao i činjenice da se mužjaci fizički dosta razlikuju od ženki iste vrste. Izuzetak predstavljaju nazivi za ćurana i ćurku koji se upotrebljavaju u engleskom jeziku, a nisu posebne lekseme, već kombinacije opšteg naziva vrste *turkey* i leksema *cock* i *hen* koje ukazuju na to da se radi o muškom, odnosno ženskom predstavniku vrste.

Kućni ljubimci

U posebnu grupu domaćih životinja spadaju kućni ljubimci, to jest, pas i mačka. Njihov ekonomski značaj je manji od značaja domaćih životinja koje su prethodno navedene, ali sa njima čovek provodi dosta vremena i emotivno se vezuje za njih. Nazivi za mužjake i ženke ovih vrsta dati su u Tabeli 3.

Tabela 3 – Kućni ljubimci

Srpski jezik		Engleski jezik	
mužjak	ženka ж	mužjak	ženka
pas, ker	kuja, kučka, keruša	dog	bitch
mačak, mačor	mačka	tom, tomcat	cat

Primetno je da u srpskom jeziku postoji veći broj leksema kojima se označavaju mužjak i ženka psa. Oblici *pas – kuja, kučka* predstavljaju supletivni model izražavanja roda. Oblici *ker – keruša* su nastali prema morfološko-tvorbenom modelu, kao i leskeme *mačak* i *mačka*. Supletivizam je prisutan i u engleskom kod leksema *dog – bitch*. Složenica *tom cat* označava mužjaka mačke, ali leksema *tom* može da se nađe i ispred lekseme *turkey* (*ćurka*) i u tom slučaju označava mužjaka ove vrste (*tom turkey*). Leksema *tom* se može pojaviti samostalno, u neformalnom kontekstu, i imati dvojako značenje: mačak i ćuran.

U ovoj podkategoriji domaćih životinja posebni nazivi za obeležavanje životinja različitog pola su prisutni u sto procenata primera. Što se tiče morfoloških modela u srpskom jeziku nalazimo isključivo morfološko-tvorbeni, dok je u engleskom zastupljen supletivni model građenja reči.

Divlje životinje

Grupa divljih životinja će biti podeljena na podgrupe, a zatim će biti izvršeno poređenje naziva za mužjake i ženke (ukoliko postoje posebni nazivi) u srpskom i engleskom jeziku. Analizom će biti obuhvaćena manja grupa krupnih divljih životinja, divlje ptice, kao i pojedini nazivi za gmizavce, vodozemce, ribe i insekte.

Krupne divlje životinje

U Tabeli 4 su dati nazivi za pojedine krupne divlje životinje. Neke od njih žive na našim prostorima, a neke van njih.

Tabela 4 – Krupne divlje životinje

Srpski jezik		Engleski jezik	
mužjak	ženka	mužjak	ženka
medved	medvedica, mečka	he-bear, boar	she-bear, sow
vuk	vučica	dog, brute	she-wolf, bitch
jelen	košuta	buck, stag, hart	hind, doe
lisac	lisica	dog	vixen
lav	lavica	lion	lioness
tigar	tigrica	tiger	tigress
leopard	-----	leopard	leopardess
slon	slonica	bull	cow
majmun	majmunica	monkey	-----

Kod većine životinjskih vrsta navedenih u tabeli postoje, u oba jezika, posebne lekseme za označavanje mužjaka i ženke datih vrsta ukoliko su u pitanju životinje koje nastanjuju prostor na kojem žive govornici ovih jezika. Kod većine krupnih divljih životinja koje žive van naših prostora koristi se samo jedna leksema, kao opšti naziv

vrste, kojom se označavaju mužjak i ženka. U engleskom jeziku se za iste životinjske vrste koriste oblici kojima se mogu označiti mužjak i ženka više vrsta. Primeri za ovu pojavu su: *kamila (bull, cow)*, *nilski konj (bull, cow)*, *žirafa (bull, cow)*, *hijena (dog, bitch)*, *zebra (mare, stallion)* i druge. Da bi se u engleskom jeziku precizno izrazilo o kojoj životinji je zapravo reč, mogu se upotrebiti lekseme *male (mužjak)* i *female (ženka)*, i opšti naziv vrste. Primer: *male and female camel (mužjak i ženka kamile)*, *male and female hippopotamus (mužjak i ženka nilskog konja)*, *male and female giraffe (mužjak i ženka žirafe)*, *male and female hyena (mužjak i ženka hijene)*, *male and female zebra (mužjak i ženka zebre)*.

Iz tabele sa krupnim divljim životinjama vidimo da u srpskom jeziku ne postoji naziv za ženku leoparda, dok u engleskom postoji posebna leksema – leopardess. Za razliku od srpskog jezika, u kome postoje posebne lekseme kojima se označavaju mužjak i ženka majmuna (majmun i majmunica), u engleskom postoji samo opšti naziv vrste *monkey*, ali ne i posebne lekseme kojima bi bili označeni mužjak i ženka date vrste. Opisno se može reći *male monkey (mužjak majmuna)* i *female monkey (ženka majmuna)*. Primitno je da u engleskom jeziku postoji veći broj reči koje su ekvivalentne leksemi *jelen (buck, stag, hart)* i *košuta (hind, doe)*. Kod pojedinih životinjskih vrsta u engleskom jeziku se, za razliku od srpskog, ne koriste posebne lekseme za označavanje različitog pola kod životinja, već lekseme koje su u nekom smislu opšte, to jest, mogu se odnositi na mužjaka ili ženku više životinjskih vrsta. Recimo, u srpskom jeziku postoje lekseme *medved* i *medvedica*, dok se u engleskom kao njihovi ekvivalenti mogu upotrebiti lekseme *boar* i *sow* koje takođe označavaju mužjaka i ženku svinje, jazavca, tvora i slično. Da bi se precizno odredilo da se radi o životinjskoj vrsti *medved (bear)*, mogu se koristiti oblici *he-bear* (za mužjaka) i *she-bear* (za ženku). Za označavanje mužjaka i ženke slona u engleskom jeziku se mogu koristiti lekseme *bull* i *cow*. S obzirom na to da ove dve lekseme mogu da se odnose na mužjaka i ženku još nekih vrsta životinja (kao što su žirafa, krokodil, delfin), radi preciznosti može se reći *male elephant (mužjak slona)* i *female elephant (ženka slona)*. U srpskom jeziku postoje lekseme kojima se precizno označavaju mužjak i ženka ove vrste, a to su slon i slonica.

Supletivni gramatički model u srpskom jeziku je prisutan samo u primeru *jelen – košuta*, dok je u delu tabele koji se odnosi na engleski jezik znatno zastupljeniji. Supletivizam je prisutan kod primera *boar – sow*, *dog, brute – she-wolf*, *cow – bull*, *dog – vixen*, kao i kod više oblika koji su značenjski ekvivalentni leksemama *jelen* i *košuta*. Dakle, supletivizam je u srpskom jeziku zastupljen u samo 10 procenata primera, dok je u engleskom prisutan u 60 procenata navedenih primera.

Većina datih primera iz srpskog jezika je nastala prema morfološko-tvorbenom modelu, i to dodavanjem sufiksa na imenice muškog roda, kako bi se dobio odgovarajući oblik ženskog roda (*medved – medvedica*, *lisac – lisica*, *lav – lavica*, *tigar*

– *tigrica, slon – slonica, majmun – majmunica*). Po istom modelu su nastali i sledeći primeri iz engleskog jezika: *lion – lioness, tiger – tigress, leopard – leopardess*. Ženski rod u srpskom jeziku dobijen je dodavanjem sufiksa - ica, a u engleskom dodavanjem sufiksa - ess.

U ovoj podkategoriji divljih životinja postoje posebni nazivi za mužjaka i ženku kod većine vrsta. Razlog tome može biti činjenica da su pojedine vrste bliske čoveku zato što ih lovi (vuk, lisica, jelen). S druge strane, vrste koje ne nastanjuju naše prostore imaju odelite nazive u slučaju da se mužjaci i ženke znatno fizički razlikuju (na primer, lav i slon). Kao jedan od mogućih razloga za postojanje posebnih naziva za mužjake i ženke u srpskom jeziku, Sanja Đurović (2004) navodi da su navedene vrste poznate čoveku iz različitih bajki, basni i slično.

Divlje ptice

Kod ptica (onih koje ne spadaju u pernatu živinu) uglavnom ne postoje posebni nazivi za mužjaka i ženku. Neke vrste ptica kod kojih ne postoje posebne lekseme za obeležavanje pola (u oba jezika) su: *vrana (crow), svraka (magpie), delić (woodpecker), roda (stork), galeb (seagull), sova (owl), ždral (crane), noj (ostrich), lasta (swallow)* i druge. Da bismo naglasili kog pola je određena ptica, u srpskom jeziku moramo reći mužjak, to jest, ženka i ime vrste. U engleskom jeziku za mužjaka se koristi male i ime vrste, a za ženku female i ime vrste. U engleskom jeziku postoji još jedan način za izražavanje polova kod ptica, koji je već pomenut. To je upotreba lekseme *cock* (pre ili posle naziva vrste) za označavanje mužjaka ili lekseme *hen* (pre ili posle naziva vrste) za označavanje ženke.

Prema Stevanoviću, razlog tome je činjenica da je među mužjacima i ženkama ptica sličnost preovlađujuća u odnosu na razlike. Kod većine ptica je često nemoguće uočiti razliku između mužjaka i ženke (Stevanović 1986: 177).

Međutim, kod pojedinih vrsta ptica u srpskom jeziku postoje posebni nazivi za označavanje mužjaka i ženke. U ovu grupu ptica spadaju one kod kojih su razlike između mužjaka i ženke lako uočljive (kod pauna i fazana) ili one sa kojima je čovek češće u kontaktu (golub). Za većinu ovih oblika iz srpskog jezika postoje ekvivalenti u engleskom jeziku, što se može uočiti u narednoj tabeli.

Tabela 5 – Divlje ptice

Srpski jezik		Engleski jezik	
mužjak	ženka	mužjak	ženka
golub	golubica	pigeon	dove
paun	paunica	peacock	peahen
fazan	fazanka	cock pheasant	hen pheasant
labud	labudica	cob	pen

Dakle, kod ptica datih u tabeli u srpskom jeziku postoje posebne lekseme za označavanje mužjaka i ženke date vrste, dok se u engleskom kod mužjaka i ženke fazana koristi naziv vrste – pheasant i lekseme *cock* i *hen* kojima se obeležava pol. Kod preostale tri vrste u oba jezika se koriste posebni oblici za obeležavanje različitog pola.

Kod svih primera iz srpskog jezika ženski rod je izveden dodavanjem sufiksa na imenicu muškog roda, dok su u engleskom prisutni supletivni oblici *cob* i *pen*. Treba napomenuti da lekseme *cob* i *pen* označavaju mužjaka i ženku vrste labud, tj. *swan* na engleskom jeziku.

Ostale divlje životinje

S obzirom na odsustvo očiglednih razlika između mužjaka i ženke kod gmizavaca i vodozemaca, u oba jezika se koristi opšti naziv vrste. Neki od primera su: *zvečarka* (*rattlesnake*), *kobra* (*cobra*), *piton* (*python*), *kornjača* (*turtle*, *tortoise*), *zelembać* (*green lizard*), *daždvenjak* (*salamander*). U srpskom jeziku se koriste posebne lekseme za označavanje mužjaka i ženke žabe, dok se u engleskom jeziku koristi samo opšti naziv vrste *frog*. Sanja Đurović (2004) smatra da oblik žabac nema primarnu funkciju oznake pola, već se odnosi na žapca iz priča koji se pretvara u princa.

Kod riba, u oba jezika, postoje opšti nazivi vrste koji objedinjuju oba pola, što je u skladu sa činjenicom da kod ovih vrsta ne postoje okom vidljive polne razlike. Na primeri, *som* (*catfish*), *pastrmka* (*trout*), *šaran* (*carp*), *štuka* (*pike*), *losos* (*salmon*), *sardina* (*sardine*), *haringa* (*herring*), *jegulja* (*eel*), *sabljarka* (*swordfish*), itd.

Kod naziva većine insekata takođe postoje samo opšti nazivi vrste: *muva (fly)*, *mrav (ant)*, *skakavac (grasshopper)*, *svitac (firefly)*, *bubašvaba (cockroach)*, *bubamara (ladybug, ladybird)*, *osa (wasp)*, itd. U srpskom jeziku postoji posebna leksema *jelenica* kojom se označava ženka vrste *jelenak (stagbeetle³)*, što u engleskom nije slučaj. Rečnik Maticе srpske beleži oblike *komarac – komarica* i *leptir – leptirica*, dok se u engleskom za ove insekte koristi samo opšti naziv vrste: *mosquito* i *butterfly*. Kod pčela, u oba jezika, postoji više leksema kojima se označavaju njihove različite funkcije i to je u skladu sa činjenicom da ova vrsta insekata ima ekonomski značaj za čoveka zato što proizvodi med. Tako u srpskom jeziku postoji opšti naziv vrste – *pčela*, ali i *matica* (pčela koja leže jaja), *radilica* (pravi saće) i *trut* (mužjak koji oplodi maticu). U engleskom jeziku opšti naziv vrste jeste *bee*, matica je *queen*, radilica – *worker*, a trut – *drone*.

Zaključak

Nakon uporedne analize naziva za životinje s obzirom na njihov rod, dolazimo do zaključka da u srpskom i engleskom jeziku postoje značajna podudaranja u smislu postojanja, odnosno, nepostojanja posebnih naziva za mužjake i ženke. Posebne nazive nalazimo u kategorijama onih životinja koje su čoveku bliske zato što od njih ima izvesnu ekonomsku korist (krupne domaće životinje, živina, pčele), kao i kod onih za koje je emotivno vezan (kućni ljubimci). Zanimljivo je da – kod oba analizirana jezika – nalazimo dalju distinkciju u različitim nazivima u odnosu na funkciju koju pojedine životinje obavljaju. Različiti nazivi za mužjake i ženke su takođe prisutni kod krupnih divljih životinja i ptica kod kojih su razlike među predstavnicima različitih polova očigledne.

U oba analizirana jezika različite nazive za životinje iste vrste, a različitog pola ne nalazimo kod životinjskih vrsta poput riba, većine insekata, gmizavaca i slično. Smatramo da je glavni uzrok ovakvog podudaranja kulturološka sličnost u domenu poljoprivrede i opšteg poznavanja životinjskog sveta. Dakle, postoji gotovo identično poimanje životinja koje su čoveku bliske, poznate i ekonomski korisne, i onih koje to nisu.

Što se tiče gramatičkih modela po kojima su lekseme različitog roda izvedene, u srpskom jeziku su procentualno podjednako zastupljeni supletivni i morfološko-tvorbeni model. Engleski jezik ne spada u flektivne jezike, te je bilo očekivano da je

³ *Stag* znači *jelen*, a *beetle* znači *tvrdokrilac*.

supletivni morfološki model znatno zastupljeniji od morfološko-tvorbenog. U našoj analizi, supletivni model je prisutan u 90 procenata primera u engleskom jeziku.

Literatura

- Corbett, G. (1991). *Gender*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Filipović, R. (1990). *English Croatian or Serbian Dictionary*. Školska knjiga i grafički zavod Hrvatske, Zagreb.
- Đurović, S. (2004). Nazivi za životinje u srpskom jeziku s obzirom na njihov rod. *Naš jezik*, knjiga 35, sv.1-4, str. 54-65, SANU, Beograd.
- Hellinger, M. & Bussman, H. (2001). *Gender Across Languages, Volume I*. John Benjamins Publishings Co., Amsterdam.
- LDOC, *Longman Contemporary Dictionary of English Language* (2003), Longman, UK.
- Mrazović, P. i Vukadinović, Z. (2009). *Gramatika srpskog jezika za strance*. Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, drugo izdanje, Sremski Karlovci, Novi Sad.
- Plag, I. (2003). *Word-Formation in English*. Cambridge University Press, Cambridge.
- RMS *Rečnik srpskog književnog jezika* (2007), Matica srpska, Novi Sad.
- Simić, R. (2001). *Srpska gramatika za srednje škole*, Mrlješ d.o.o., Beograd.
- Stanojčić Ž. i Popović, Lj. (2005). *Gramatika srpskog jezika za I, II, III i IV razred srednje škole*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- Stevanović, M. (1986), *Savremeni srpskohrvatski jezik I*. BIGZ, Beograd.

Katarina M. Ivanović

ANALYSIS OF ANIMAL NAMES IN SERBIAN AND ENGLISH REGARDING THEIR GENDER

Abstract: This paper represents the comparison of animal names in Serbian and English considering their gender. Some basic characteristics of gender as a grammatical category in both languages are given, and a comparative analysis is made afterwards. Names denoting animal species are divided into several groups according to the area they inhabit, and, within each subcategory, the author analyzed the existence or non-existence of separate lexemes denoting male and female animals of a certain species. The paper also considers the reasons for the (non)existence of separate lexemes for marking male and female animals in both languages. The main conclusion drawn from the comparison is that there are significant similarities in the analyzed languages. Different names for male and female animals are used for the species that people use in their households for different purposes or for the species that are specific because of the considerable physical differences between males and females. The analysis is also made according to grammatical criteria in order to determine the morphological processes used for marking males and females. As expected, inflection was used more often in the Serbian language, whereas suppletion was dominant in the English language.

Keywords: gender of nouns, male, female, suppletion, inflection.

Datum prijema: 29.08.2020.

Datum ispravki: 12.10.2020.

Datum odobrenja: 15.10.2020.